EVROPSKÁ
KOMISE

V Bruselu dne 21.11.2024
COM(2024) 552 final

ZPRÁVA KOMISE

První dvouletá zpráva Evropské unie o transparentnosti pro Rámcovou úmluvu Organizace spojených národů o změně klimatu (vyžadovaná podle rámce posílené transparentnosti)

{SWD(2024) 273 final}

1. Úvod a shrnutí

Antropogenní globální oteplování pokračuje zrychleným tempem a má dopad na všechny regiony světa, přičemž Evropa se otepluje dvakrát rychleji, než je celosvětový průměr[1]. Omezení oteplování na cílovou teplotu 1,5 °C podle Pařížské dohody vyžaduje, aby globální emise skleníkových plynů dosáhly svého maxima nejpozději do roku 2025 a do roku 2030 byly sníženy o 43 %[2]. Změna klimatu má rozsáhlé nepříznivé dopady. Evropa čelí riziku intenzivnějších a častějších vln veder, delším obdobím sucha, intenzivnějším srážkám, nižší průměrné rychlosti větru a menšímu množství sněhu.

Evropská unie (EU) a její členské státy se zavázaly k ambiciózním opatřením v reakci na hrozby, které změna klimatu představuje. Všech 27 členských států EU se zavázalo, že do roku 2050 dosáhnou klimaticky neutrální EU v souladu s Pařížskou dohodou. V říjnu 2016 ratifikovaly Pařížskou dohodu obsahující společný a závazný cíl snížit do roku 2030 emise skleníkových plynů v celém hospodářství nejméně o 40 % ve srovnání s úrovní z roku 1990. V návaznosti na pokyny Evropské rady předložila EU v prosinci 2022 nový a ambicióznější klimatický cíl pro EU a jejích 27 členských států, který spočívá v čistém domácím snížení emisí skleníkových plynů o nejméně 55 % do roku 2030 ve srovnání s rokem 1990, což je důkazem vyšších ambicí a závazku plnit Pařížskou dohodu.

Tato zpráva a pracovní dokument útvarů Komise, který ji doprovází, představují první dvouletou zprávu Evropské unie o transparentnosti. Komise tuto zprávu vypracovala na základě pokynů přijatých Rámcovou úmluvou OSN o změně klimatu (UNFCCC), Pařížské dohody a čl. 29 odst. 5 písm. a) nařízení (EU) 2018/1999 o správě energetické unie a opatření v oblasti klimatu[3]. EU se rozhodla předložit svou národní inventuru skleníkových plynů za rok 2024 v samostatné zprávě.

Nejnovější údaje týkající se inventury ukazují, že emise skleníkových plynů v EU nadále klesají, s čistým snížením do roku 2022 ve výši 32,6 % v porovnání s rokem 1990, což svědčí o pokroku při plnění cílů. Tato zpráva poskytuje podrobné informace o emisích a pohlcování skleníkových plynů v roce 2022 a ukazuje pokrok EU při provádění a plnění jejího vnitrostátně stanoveného příspěvku podle Pařížské dohody. V kapitole 3 představuje politiky a opatření EU v oblasti zmírňování dopadů změny klimatu, včetně balíčku právních předpisů „Fit for 55“ přijatého v roce 2023, který posiluje politiky a opatření umožňující EU splnit aktualizovaný cíl pro rok 2030 a uvádí odhady emisí skleníkových plynů a pohlcení. V kapitole 4 je pak nastíněna strategie EU pro přizpůsobení se dopadům změny klimatu a budování odolnosti. V kapitole 5 zpráva představuje podporu poskytovanou orgány EU rozvojovým zemím. Závěrem jsou v kapitole 6 obsaženy informace o tom, jak EU zvyšuje soulad finančních toků s nízkoemisním rozvojem odolným vůči změně klimatu.

1 Služba programu Copernicus v oblasti změny klimatu (C3S), 2024: Zpráva „European State of the Climate 2023“ (Stav klimatu v Evropě v roce 2023), s. 23:
https://doi.org/10.24381/bs9v-8c66.

2 Mezivládní panel pro změnu klimatu (IPCC), 2023: Shrnutí pro tvůrce politik. V: Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change (Změna klimatu 2023: souhrnná zpráva. Příspěvek pracovních skupin I, II a III k šesté hodnotící zprávě Mezivládního panelu pro změnu klimatu) [kol. autorů, Lee, H. a Romero, J. (eds.)]. IPCC, Ženeva, Švýcarsko, s. 1–34, doi: 10.59327/IPCC/AR6-9789291691647.001.

3 Nařízení – 2018/1999 – CS – EUR-Lex (europa.eu).

1.1 Emise a pohlcování skleníkových plynů

Celkové emise skleníkových plynů v EU se v posledních desetiletích snížily díky poklesu využívání uhlí, rostoucí dekarbonizaci hospodářství EU prostřednictvím rychlého rozšíření obnovitelné energie, pokroku v oblasti energetické účinnosti a ambiciózním politikám v oblasti zmírňování změny klimatu. Mezi lety 1990 a 2022 se čisté emise skleníkových plynů snížily o 32,6 %. Tyto čisté emise nezahrnují emise z mezinárodní letecké a námořní dopravy (dále jen „mezinárodní zásobníky“) a zahrnují emise a pohlcování z odvětví využívání půdy, změn ve využívání půdy a lesnictví (LULUCF), které představuje čistý propad emisí skleníkových plynů v EU, avšak klesající.

Graf 1: Emise/pohlcování skleníkových plynů v EU podle odvětví, 1990 až 2022

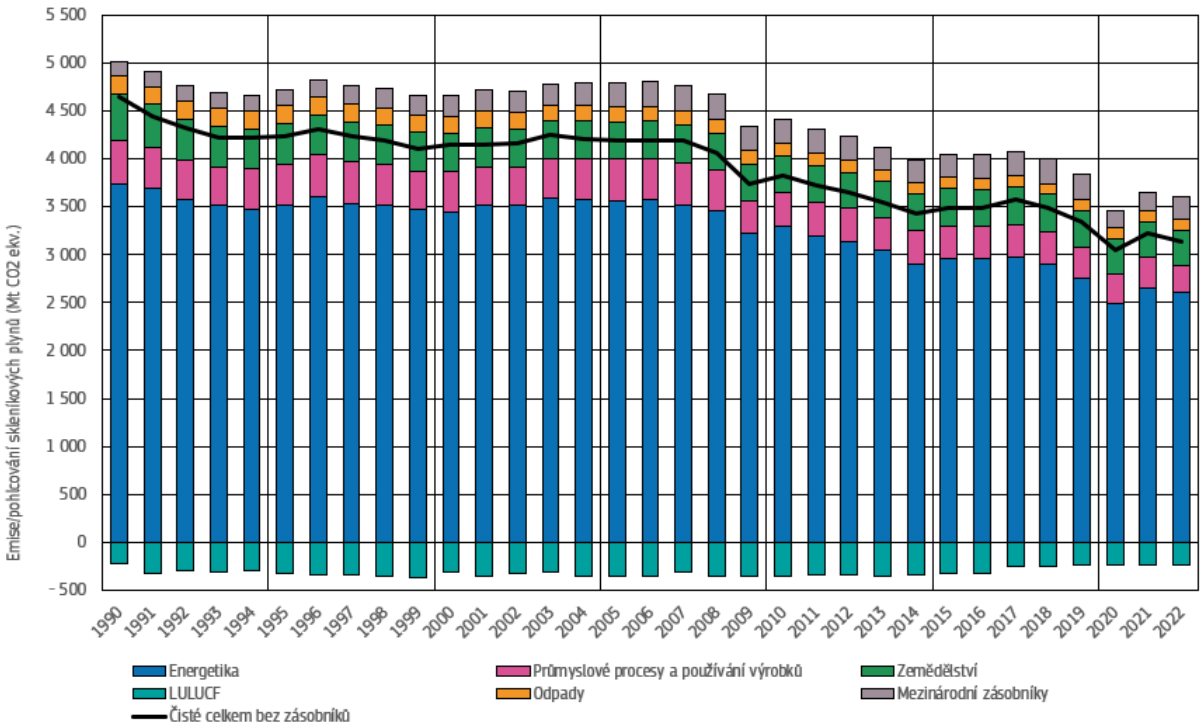

Zdroj: Roční inventura skleníkových plynů v Evropské unii 1990–2022

V roce 2022 připadalo 77 % emisí skleníkových plynů na odvětví energetiky (bez LULUCF), následovalo zemědělství (11 %), průmyslové procesy a používání výrobků (9 %) a odvětví odpadů (3 %). Hlavním skleníkovým plynem je oxid uhličitý, který se na emisích podílí 81 %. Metan tvoří 12 %, oxid dusný 5 % a fluorované plyny 2 % emisí.

1.2 Pokrok při plnění cíle vnitrostátně stanoveného příspěvku EU

V rámci Pařížské dohody se Evropská unie a její členské státy zavázaly k ambicióznímu cíli snížit do roku 2030 čisté emise skleníkových plynů alespoň o 55 % ve srovnání s rokem 1990. Evropský právní rámec pro klima[46] stanoví cíl klimatické neutrality do roku 2050 a průběžný cíl snížit čisté emise skleníkových plynů do roku 2030 alespoň o 55 % ve srovnání s úrovní z roku 1990. Tyto cíle se vztahují na emise a pohlcování, které jsou upraveny právními předpisy Unie.

Vnitrostátně stanovený příspěvek EU je popsán v podání EU ze 17. října 2023 zaslaném UNFCCC. Vnitrostátně stanovený příspěvek EU je cíl čistého snížení emisí pro celé hospodářství, který zahrnuje čisté pohlcení emisí z odvětví LULUCF a emisí z činností v

oblasti mezinárodní letecké a námořní dopravy, jak je stanoveno pro rok 2030 v příloze I směrnice o systému EU ETS. Proto vnitrostátně stanovený příspěvek EU zahrnuje emise z mezinárodní letecké a námořní dopravy. Tohoto cíle má být dosaženo interně (tj. v rámci EU), bez využití mezinárodních kreditů.

V této první dvouleté zprávě o transparentnosti EU informuje o svém pokroku při plnění svého cíle vnitrostátně stanoveného příspěvku. Vzhledem k tomu, že tento cíl vnitrostátně stanoveného příspěvku zahrnuje specifické emise z mezinárodní letecké a námořní dopravy, je jeho rozsah širší než rozsah národní inventury emisí skleníkových plynů, avšak užší než rozsah cíle EU pro rok 2030 podle právního rámce pro klima, pokud jde o leteckou a námořní dopravu. S ohledem na rozsah vnitrostátně stanoveného příspěvku se emise mezi lety 1990 a 2022 snížily o 31,8 %.

Graf 2: Emise podle rozsahu vnitrostátně stanoveného příspěvku v letech 1990 a 2022

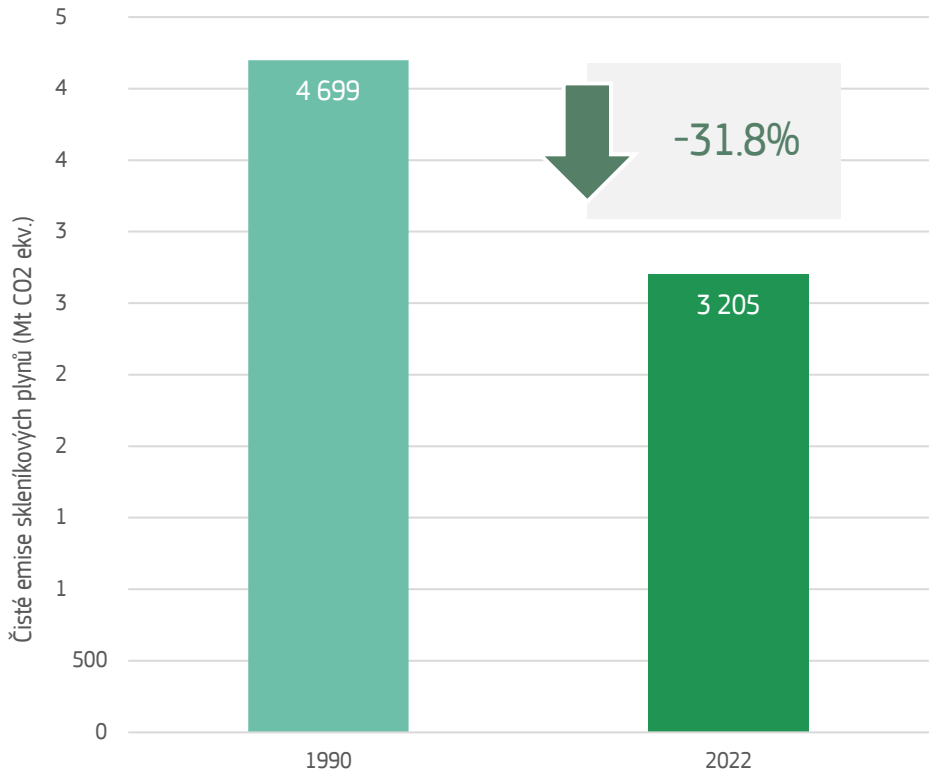

K dosažení cíle snížit emise do roku 2030 alespoň o 55 % je zapotřebí dalšího snížení emisí. Za tímto účelem EU a její členské státy zavedly komplexní rámec nových a posílených politik a opatření, známý jako balíček „Fit for 55“. Cílem balíčku je urychlit snižování emisí v odvětvích, na něž se vztahuje systém EU pro obchodování s emisemi (EU ETS), a v odvětvích, na něž se vztahuje nařízení o „sdílení úsilí“, a zvýšit pohlcování uhlíku v odvětví LULUCF.

1.3 Zmírňující politiky a opatření

Rámec politiky EU v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030 je soubor politik, které mají zajistit, aby EU a její členské státy splnily své závazky v oblasti zmírňování změny klimatu podle Pařížské dohody. Tento rámec se řídí evropským právním rámcem pro klima, který zahrnuje ambicióznější klimatický cíl pro rok 2030, ustanovení o vypracování klimatického cíle pro rok 2040 a cíl klimatické neutrality do roku 2050.

Systém EU pro obchodování s emisemi (EU ETS) je základním kamenem rámce politiky v oblasti klimatu a energetiky do roku 2030. Určuje cenu uhlíku tím, že stanovuje strop pro maximální počet emisních povolenek v odvětví energetiky a průmyslu a pro konkrétní lety a plavby v letecké a námořní dopravě. Emise skleníkových plynů z těchto odvětví musí být do roku 2030 sníženy o 62 % ve srovnání s rokem 2005. Kromě toho bude obchodování s emisemi v EU od roku 2027 rozšířeno na emise ze spalování paliv v budovách, silniční dopravy a dalších odvětví (zejména průmyslové malovýroby, na kterou se nevztahuje stávající systém EU ETS), přičemž byl zřízen Sociální klimatický fond financovaný z aukcí emisních povolenek s cílem podporovat nejzranitelnější domácnosti a mikropodniky. Strop bude stanoven tak, aby se emise z těchto odvětví snížily do roku 2030 o 42 % ve srovnání s úrovní v roce 2005.

Nařízení o „sdílení úsilí“ stanoví pro členské státy EU individuální závazné cíle snižování emisí v odvětvích mimo systém EU ETS a odvětví LULUCF, konkrétně ve vnitrostátní dopravě (s výjimkou letectví), v budovách, zemědělství, v odvětví odpadů a průmyslové malovýrobě. V těchto odvětvích musí být emise skleníkových plynů do roku 2030 sníženy o 40 % ve srovnání s rokem 2005, přičemž cíle pro snížení v jednotlivých členských státech se pohybují od 10 % do 50 %.

Dosažení těchto cílů je podporováno několika odvětvovými politikami a opatřeními, včetně směrnice o energetické účinnosti, směrnice o obnovitelných zdrojích energie a norem emisí CO_2 v silniční dopravě, a také prostřednictvím finančních prostředků EU, včetně Nástroje pro oživení a odolnost, fondů soudržnosti, společné zemědělské politiky, Modernizačního fondu nebo Inovačního fondu.

V odvětví LULUCF byl nařízením o LULUCF zaveden celoevropský cíl čistého pohlcení uhlíku ve výši 310 milionů tun ekvivalentu CO_2 do roku 2030. Každý členský stát má individuální závazný cíl v rozmezí od –47 do +5 milionů tun ekvivalentu CO_2, které dohromady umožní dosáhnout společného cíle EU.

V roce 2024 vydala Komise sdělení a podrobné posouzení dopadů týkající se cíle EU pro rok 2040, v němž doporučila snížit do roku 2040 čisté emise skleníkových plynů o 90 % ve srovnání s rokem 1990.

1.4 Odhady emisí skleníkových plynů a pohlcení

Nejnovější odhady emisí skleníkových plynů a pohlcení ukazují, že čisté emise v roce 2030 by mohly být o 47 % nižší než v roce 1990, a to ve scénáři, který zahrnuje možnost „s dodatečnými opatřeními“ a při zohlednění emisí z mezinárodní letecké dopravy a námořní dopravy. Pokud se vyloučí emise z mezinárodní letecké dopravy a námořní dopravy, mohly by být o 51 % nižší než v roce 1990. K dosažení cíle snížení emisí ve výši –55 % stanoveného ve vnitrostátně stanoveném příspěvku EU bude proto zapotřebí vyvinout další úsilí.

Graf 3: Historické a odhadované celkové čisté emise skleníkových plynů v EU

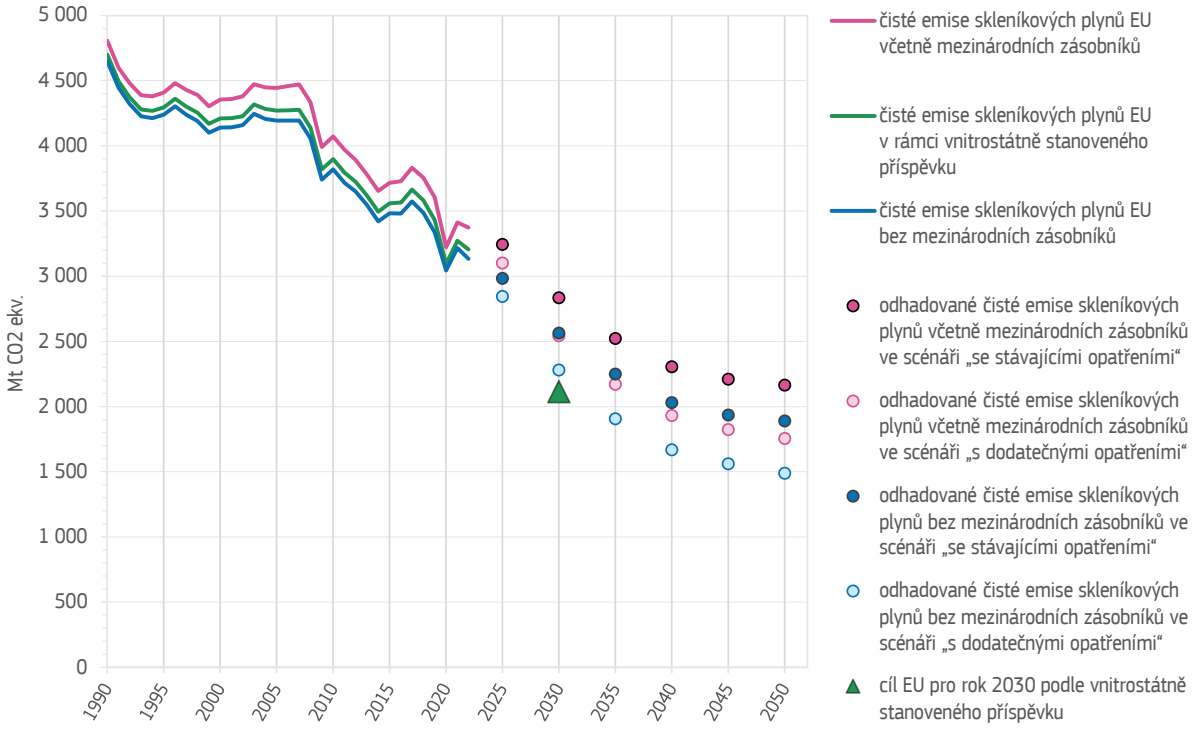

Zdroje: Roční inventura skleníkových plynů v Evropské unii 1990–2022, odhady emisí skleníkových plynů členských států EU předložené v letech 2023 a 2024 podle nařízení o správě

1.5 Připravenost na dopady změny klimatu a odolnost vůči nim

Podle evropského právního rámce pro klima musí Evropská unie a členské státy zajistit trvalý pokrok při zvyšování adaptační kapacity, posilování odolnosti a snižování zranitelnosti vůči změně klimatu v souladu s článkem 7 Pařížské dohody.

Strategie EU pro přizpůsobení se změně klimatu z roku 2021 proto obsahuje širokou škálu iniciativ a opatření, které se Evropská komise zavázala realizovat, a její provádění je v plném proudu[4].

V březnu 2024 zveřejnila Evropská agentura pro životní prostředí (EEA) první posouzení rizik souvisejících se změnou klimatu v Evropě (EUCRA)[5], v němž posuzuje klimatická rizika a určuje politické priority pro přizpůsobení se změně klimatu a pro odvětví citlivá na změnu klimatu. Identifikovala v něm 36 hlavních klimatických rizik pro Evropu rozdělených do pěti skupin: ekosystémy, potraviny, zdravotnictví, infrastruktura a ekonomika a finance. Více než polovina z těchto klimatických rizik vyžaduje okamžitá opatření a osm z nich je obzvláště naléhavých. Tentýž měsíc přijala Komise sdělení o řízení klimatických rizik[6], v němž stanovila opatření k posílení odolnosti a připravenosti a vyjasnila, kdo je za tato opatření odpovědný.

[4] Zpráva o provádění adaptační strategie EU pro přizpůsobení se změně klimatu https://climate.ec.europa.eu/document/download/72286a42-61af-4e8a-a51a-29a58c90274e_en?filename=swd_2023_338_en.pdf.

[5] Posouzení rizik souvisejících se změnou klimatu v Evropě – Evropská agentura pro životní prostředí.

[6] EUR-Lex - 52024DC0091 - CS - EUR-Lex.

Posílení adaptačních opatření a připravenosti zůstává hlavní prioritou EU, což se odráží ve sdělení Komise z března 2024 a v politických směrech předsedkyně von der Leyenové pro Evropskou komisi na období 2024–2029[7].

1.6 Podpora rozvojových zemí

Příspěvky EU, jejích členských států a Evropské investiční banky (EIB) na financování opatření v oblasti klimatu se za posledních devět let zvýšily z 9,5 miliardy EUR v roce 2013 na 28,5 miliardy EUR v roce 2022. Příspěvky z rozpočtu EU a EIB činily v roce 2022 6,5 miliardy EUR.

Z financování opatření v oblasti klimatu, které orgány EU poskytly rozvojovým zemím, bylo 56 % přiděleno na účely zmírnění změny klimatu, 16 % na účely přizpůsobování se změně klimatu a 29 % této podpory se týkalo jak zmírnění změny klimatu, tak přizpůsobování se změně klimatu.

EU podporuje budování kapacit v partnerských zemích prostřednictvím řady nařízení, strategií, politik a programů.

Nástroj pro sousedství a rozvojovou a mezinárodní spolupráci – Globální Evropa (nařízení o NDICI – Globální Evropa)[8], jehož rozpočet na období 2021–2027 činí přibližně 79 miliard EUR a výdajový cíl na oblast klimatu činí 30 %, podporuje udržitelný rozvoj a boj proti změně klimatu mimo jiné v subsaharské Africe, Asii a Tichomoří a na americkém kontinentu a v karibských zemích.

Tohoto nástroje bylo využito například v roce 2024, kdy EU poskytla budování kapacit konkrétním zemím, které umožnilo párování odborníků, čímž poskytla rychlé a individuální poradenství v záležitostech, které jsou zahrnuty v jejich dvouletých zprávách o transparentnosti, a další podporu v oblasti budování kapacit na pomoc rozvojovým zemím s jejich inventurou skleníkových plynů a podáváním dvouletých zpráv o transparentnosti.

Global Gateway je nová evropská strategie na podporu investic do inteligentních, čistých a bezpečných propojení v digitální oblasti, energetice a dopravě a na posílení zdravotnických, vzdělávacích a výzkumných systémů po celém světě. Vychází z **nových finančních nástrojů** víceletého finančního rámce EU na období 2021–2027. Evropský fond pro udržitelný rozvoj plus (EFSD), který je jedním z finančních nástrojů v rámci strategie Global Gateway, hraje klíčovou roli pro udržitelný rozvoj v partnerských zemích EU mimo Evropu. Několik záruk fondu EFSD podpořilo financování energie z obnovitelných zdrojů[9].

EU podněcuje aktivity v oblasti přenosu technologií v řadě projektů rozvojové spolupráce. Podobně EU začlenila činnosti v oblasti budování kapacit do veškeré své rozvojové pomoci v souladu s Pařížskou deklarací o účinnosti pomoci a Akčním programem z Akkry. Strategie EU pro přizpůsobení se změně klimatu navíc otevírá cestu k tomu, aby EU zintenzivnila svou mezinárodní činnost v oblasti odolnosti vůči změně klimatu.

[7] Politické směry 2024–2029|Evropská komise (europa.eu).

[8] Nařízení (EU) 2021/947, kterým se zřizuje Nástroj pro sousedství a rozvojovou a mezinárodní spolupráci – Globální Evropa, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0947.

[9] The European fund for sustainable development 2020 operational report (Operační zpráva Evropského fondu pro udržitelný rozvoj za rok 2020), Evropský fond pro udržitelný rozvoj, https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/6c93ad22-d299-11ed-a05c-01aa75ed71a1.

1.7 Sladění finančních toků s nízkoemisním rozvojem odolným vůči změně klimatu

V posledních letech EU dosáhla významného pokroku při zajišťování většího souladu finančních toků s cíli Pařížské dohody na všech úrovních. V souladu s čl. 2 odst. 1 písm. c) Pařížské dohody začlenila EU změnu klimatu do jádra svých hospodářských, sociálních a rozvojových postupů prostřednictvím různých domácích a mezinárodních iniciativ.

Tato opatření jsou projevem proaktivního přístupu k plnění cílů EU v oblasti klimatu a přispívají k celosvětovému úsilí v boji proti změně klimatu. V rámci tohoto celosvětového úsilí EU zaujala vedoucí úlohu při mobilizaci finančních prostředků na boj proti změně klimatu na domácí i mezinárodní úrovni, a to z nejrůznějších zdrojů, nástrojů a kanálů (včetně nástrojů k uvolnění obrovského potenciálu soukromého financování prostřednictvím cíleného využití veřejných financí) a různých opatření, která finanční toky slaďují s cíli Pařížské dohody.

Kromě poskytování a mobilizace podpory pro rozvojové země podniká Evropská unie další kroky k tomu, aby sladila finanční toky s nízkoemisním rozvojem odolným vůči změně klimatu, jak je stanoveno v čl. 2 odst. 1 písm. c) Pařížské dohody. Mezi tyto kroky patří mimo jiné začlenění zmírňování změny klimatu a přizpůsobování se této změně do všech hlavních výdajových programů EU, používání zásady „významně nepoškozovat“, zavedení taxonomie EU pro udržitelné činnosti[10] a komplexního souboru požadavků na zveřejňování informací v environmentální a sociální oblasti a v oblasti správy a řízení (ESG), které se vztahují na nefinanční i finanční podniky, a sladění financování EIB se zásadami a cíli Pařížské dohody.

[10] Nařízení – 2020/852 – CS – nařízení o taxonomii – EUR-Lex (europa.eu).